

**ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ І
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

**USE OF ACTIVE AND INTERACTIVE FORMS AND METHODS OF
STUDY IN HIGHER SCHOOL**

У статті розглядається питання, що пов'язані з професійним вдосконаленням майбутнього викладача, зокрема використання активних та інтерактивних форм і методів навчання на лекційних та семінарських заняттях у вищих навчальних закладах та подається система прийомів і технік для їх практичного застосування.

***Ключові слова:** професійне вдосконалення, активні методи та форми, інтерактивні методи та форми, лекції, семінари.*

The questions related to professional perfection of future teacher are examined in the article, namely: of active, interactive forms and methods at higher educational establishments and technics for lecturers practical use.

***Key words:** professional perfection, active forms and methods, interactive forms and methods.*

В умовах сучасних глобальних криз особистість майбутнього викладача не має права на пасивність. Вона мусить стати активною у своєму діянні, самовдосконаленні та творчості. Сучасна освіта повинна працювати на вищі досягнення людини, які пов'язані з розвитком її особистісного творчого потенціалу. Для педагогічних навчальних закладів означене завдання вбачається найбільш важливим, оскільки, викладачі – це ті люди, які мають впроваджувати в практику своєї роботи головні напрямки навчання виховання та розвитку підростаючих поколінь. Тому застосування активної та інтерактивної моделі навчання, під час проведення лекційних та семінарських занять, мають забезпечити високий рівень професіоналізму майбутнього фахівця, який комфортно відчуватиме себе в сучасних інформаційних потоках, людини толерантної, творчої, здатної до інтенсивних внутрішніх і зовнішніх змін. Це веління часу, оскільки ХХІ століття – це конкуренція розумів та творчих здібностей.

Відомо, що лекційно-семінарська форма навчання постійно вдосконалюється. Традиційне проведення лекцій і семінарів модифікується і, залежно від особистості педагога і його задумів, має численну кількість різновидів.

Останнім часом вченими-психологами робиться особливий акцент на необхідності використання активних методів навчання, оскільки ступінь активності студентів у процесі засвоєння знань є важливою складовою успішного навчання (В.Я.Ляудіс, Є.А.Клімов, С.Д.Смірнов, В.Н.Карандашов та ін.).

Активна модель навчання передбачає застосування методів, що стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів. При цьому інтерактивне навчання, як різновид активного, має свої закономірності та особливості. Таким чином, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Метою застосування моделі активного та інтерактивного навчання під час проведення лекційних занять є: активізація самостійності думок студентів, залучення їх до процесу розуміння та усвідомлення інформації, що створюватиме фундамент для відкриття нових знань за умови взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Завдання застосування моделі активного та інтерактивного навчання:

- визначення та обговорення проблеми;
- пошук шляхів розв'язання проблеми;
- застосування знань на практиці;
- самостійне продукування інформації;
- створення зворотного зв'язку;
- створення позитивного ставлення до всіх учасників освітнього процесу та спонукання до конструктивної полеміці один з одним;
- спрямування студентів до розуміння та оцінювання методів, що застосовує викладач, їх засвоєння задля перенесення та інтерпретації у подальшій роботі;
- вчитися бути демократичними, спілкуватися з іншими, критично мислити, приймати продумані рішення.

Підкреслимо, що із широкої палітри методів необхідно вибрати саме такі, застосування яких, дозволить досягти найбільш ефективного результату.

Наголосимо, що науковці приділяють велику увагу означеній проблемі Так, В.Величко, Д.Карпієвич та ін., вважають, - «вибір методу – це кропітка робота, що передбачає ретельний аналіз групи, її склад, попередній досвід, готовність до навчання, рівень знайомства з такими видами діяльності; визначення мети використання методу; розуміння проблеми, якої торкається метод; свої власні проблеми та труднощі, що можуть виникнути, зрештою просто технічні умови застосування» [5, 134].

Отже, обираючи метод проведення заняття майбутньому викладачеві необхідно ретельно пояснити студентам послідовність дій, рефлектуючи та коригуючи цей процес. Обираючи модель активного та інтерактивного навчання, викладачу – практиканту необхідно знати: кількість та вік студентів, гендерне наповнення групи, досвід студентів щодо участі в таких видах діяльності під час навчання. При цьому майбутній викладач має спрогнозувати результат навчання за умови використання того чи іншого методу.

Відповідно до вищенаведеного доцільно провести діагностику ставлення студентів до активної та інтерактивної моделі навчання за такими напрямками:

- чи намагається студент піддавати сумніву запропоновані викладачем шляхи вирішення навчальних завдань?
- чи намагається знайти особисте рішення, більш раціональні засоби вирішення навчальних завдань?
- чи може оцінити оригінальність, своєрідність рішень, запропонованих іншими студентами?
- чи намагається переглянути результати своєї діяльності, віднайти засоби вдосконалення?
- чи допомагає отримана інформація краще орієнтуватися в потоці навчальної інформації.

На нашу думку, застосування нетрадиційних форм лекційних і семінарських занять на основі активних та інтерактивних методів, надає можливість урізноманітнити ролі, що виконують студенти, позицію яку

вони займають у такій діяльності, і тим самим уможлиблює більший розвиток особистості майбутнього фахівця.

Важливою умовою оптимізації освітнього процесу під час проведення лекційного або семінарського заняття, є створення ділової конструктивної атмосфери між учасниками педагогічної взаємодії, що призведе до розумної свободи у спілкуванні, а саме: студенти вільно відповідатимуть на питання, будуть ставити нові і не боятимуться, що виглядатимуть «нерозумними».

Створюючи позитивну атмосферу під час проведення занять, викладачу необхідно використовувати: жести (доброзичливу посмішку, хитання головою); звуки заохочення, підбадьорювання (так-так Ви на правильному шляху тощо); мову тіла (сидіння обличчям до групи, візуальний контакт тощо); уточнюючі запитання, що допоможуть прояснити, уточнити факт, або ситуацію. При цьому не потрібно надавати поради, робити оцінку людині, яка говорить, перебивати, розповідати про власний досвід, змінювати тему розмови тощо.

Форми і методи активної моделі навчання.

- **вербальні:** розподіл лекції на короткі частини – міні-лекції; лекції удвох (може проходила як двома викладачами, так і викладачем і добре підготовленим студентом); лекції з помилками (може використовуватися задля закріплення матеріалу і контролю за його засвоєнням. Зміст лекції друкується на окремих аркушах і пропонувався для самостійного вивчення. Студенти повинні в тексті виявити і виправити помилки); підкріплення інформації циклом запитань-відповідей; спільне обговорення викладеного матеріалу;

- **візуальні:** аудіовізуальні та візуальні матеріали; викладення інформації у вигляді малюнків, графіків, таблиць, плакатів, коротких текстів, формулювання висновків, римованих речень. Для цього викладач-практикант може використовувати записи на фліп-чарті, спеціальних картках, демонструвати слайди, плакати, листівки тощо.

Наведемо декілька прикладів застосування вищенаведених методів.

Метод «Таблиці з категоріями».

Призначення: застосування цього методу надає студентам можливість попрацювати з аналізом інформації. Студенти повинні віднести інформацію до відповідних поняттєвих категорій.

Після проведення категоризації можна запропонувати студентам порівняти свої результати й обговорити «правила», які вони застосовували для визначення, до якої понятійної категорії «належить» та чи інша інформація. Якщо «правила» невірні, студентам необхідно надати допомогу правильного визначення.

Мета:

- розвинути аналітичні навички та вміння;
- покращити запам'ятовування матеріалу;
- розробити концептуальну схему для понять і позицій.

Методика проведення:

1. Відберіть кілька пов'язаних понять або категорій.
2. Складіть список позицій, що стосуються визначених понять або категорій.
3. Зробіть таблицю з категоріями по горизонталі й позиціями по вертикалі.
4. Студенти окреслюють колонки з поняттями або категоріями, до яких належить певна позиція.
5. Позиції можуть виражатися ілюстраціями, слайдами, твердженнями, конкретними випадками тощо.

Що можна адаптувати або додати:

1. Після виконання завдання, попросіть студентів записати правила, якими вони користувалися задля визначення категорії, до якої належить певна позиція.
2. Провести опитування або запропонувати студентам обґрунтувати, чому вони дали саме таку відповідь.

Метод «Формулювання висновків»

Призначення: розвивати критичне мислення і активно залучати студентів до процесу активного навчання.

Мета:

- Розвивати критичне мислення
- Продемонструвати зв'язок між теорією і практикою.

Методика проведення:

Запропонуйте студентам зробити логічні висновки щодо застосування фактів, понять, або принципів, які вони щойно вивчили. Висновки можна будувати навколо необхідних дій, можливих результатів, позитивних або негативних наслідків.

Як відомо, суть інтерактивного навчання полягає у тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх його учасників, тобто це – колективне, групове навчання у співпраці.

Форми і методи інтерактивного навчання

Семінар-подорож: особливістю такої форми проведення семінару є використання прийому рольової гри. Це дає змогу, на основі знань, що отримані з найрізноманітніших джерел – наукової літератури, художньої літератури, газет, кінофільмів, радіо, телебачення, Інтернет тощо, обмінюватися знаннями, колективно відкривати нові знання, розвивати і вдосконалювати допитливість, винахідливість, творчу уяву, товариську взаємодопомогу тощо.

Семінар - «Захист фантастичних проектів»: на основі застосування ігрового методу і знань, що отримані із різноманітних джерел, кожна мала група студентів демонструє, підготовлений нею проект, в якому представлені уявлення авторів відповідно теми семінару. Кожна група намагається якомога переконливіше обґрунтувати свої пропозиції.

Семінар-диспут: метою застосування такої форми семінару є: поставити перед студентами життєво важливе, складне, спірне питання, або декілька питань, об'єднаних однією темою, виявити і зіставити різні думки, захоплюючи всіх колективним пошуком найкращого рішення.

Семінар«Прес-конференція» - пізнавальна творча справа-огляд, що організовується у формі рольової гри-бесіди членів певної делегації з представниками мас-медіа.

Семінар «Турнір знавців»: студентська група розподіляється на декілька команд, кожна з яких колективно готує запитання і відповіді за обраною темою. Метою проведення семінару є: допомогти студентам практично одержати навички публічного виступу, аргументованому висловлюванні командної позиції, одержати навички працювати з твердженнями, аргументами інших, відстоювати свої позиції та приймаючи докази своїх опонентів.

Порядок проведення:

1.Підготовка турніру.

- визначте тему семінару його учасникам;
- виберіть склад компетентного журі;
- запропонуйте підготувати компетентне журі додаткову інформації з теми турніру;

- запропонуйте студентам розподілитися на декілька команд та підготувати питання для іншої команди;
- придумайте назву команд.

2. Правила проведення турніру.

Встановіть регламент, підкресліть, що всі говорять коротко та конкретно; надавати слово для виступу може лише ведучий; також ведучий може зупинити промовця, який перевищив ліміт часу. Викладач пропонує студентам зробити висновки і підбити підсумки за змістом і формою проведення семінару.

Таким чином, доцільність використання активних та інтерактивних методів навчання полягає в тому, що між викладачем та студентами в процесі діяльності складається та міцнішають суб'єкт-суб'єктні взаємини, де і викладач і студент рівною мірою почуваються відповідальними за якісне виконання поставлених завдань, що надає можливість удосконалювати пізнавально-світоглядну, емоційно-вольову та дієву сфери особистості студента та викладача.

Література

1. Баряхтар В.Г., Данилевич А.В. Практичний аспект підготовки студентів у процесі навчання // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 4.
2. Драгомирова І. Концептуальні аспекти формування сучасного спеціаліста // Вища школа. – 2002. – № 2-3.
3. Добрянський І.А. Особливості способи і прийоми організації активно-діалогічного навчання (З досвіду роботи) // Педагогіка і психологія. – 2007. – №1.
4. Жилияев А.А. Психологические особенности активизации учебно-познавательной деятельности в ходе лекции // Инновации в образовании. – 2001. – № 2.
5. Инновационные методы в гражданском образовании / В.Величко, Д. Карпиевич, Е.Карпиевич, Л. Кирилук. – Минск: 1999.
6. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Пособие для преподавателей. – Санк-Петербург: 2001.
7. Ламанов И. А. Методика измерения качества обучения в вузе: проблемы разработки и внедрения в учебный процесс // Инновации в образовании. – 2002. – № 2.
8. Логунов А.П. Построение семинарских занятий на проблемной основе и их роль в приобщении студентов к интеллектуальному

сотрудничеству / А.П.Логунов, Г.Ф. Саенко / Научно-методические основы проблемного обучения в вузе. – Изд-во Ростов. ун-та, 1988.

9. Творча особистість: Метод. Рекомендації / М-во освіти і науки України, НПУ імені М.П.Драгоманова / Укл.О.Я.Митник. – Київ: 2001.

10. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. – Київ: 2007.

УДК 378.016:65.014.1

О. І. Аверіна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ МЕНЕДЖЕРА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕНЕДЖМЕНТ»

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS REGARDING THE STRUCTURE AND CONTENT OF THE SUBJECT “ORGANIZATION OF MANAGER’S WORK” FOR STUDENTS – MANAGERS

Стаття презентує авторський погляд на методику викладання студентам дисципліни «організація праці менеджера». В роботі доводиться актуальність питань самоорганізації, організації простору, часу, інформації а також організації праці підлеглих для сучасного менеджера. Автор пропонує для вивчення шість тематичних блоків, кожен з яких включає теоретичні питання, практичні вправи та завдання для самостійної роботи студентів.

***Ключові слова:** Самоорганізація, організація простору, часу, інформації, персонал.*

The methodic of teaching of subject “The organization of management’s work ”is represented in this article. Author to observes the actual questions for modern managers about organization of oneself , organization of time, spas, information, and organization of work your stuff. There are six thematically box consist of theoretical questions, practical tasks and tasks for independent work.

***Key words:** organization of oneself, organization of time, spas, organization of work information, stuff.*

Актуальність. Праця управлінця є дуже насиченою як змістовно, так і емоційно. Високий динамізм ринкового і соціального середовища вимагає від сучасного менеджера не тільки професійних знань і організаторських